

“It balası” - hekayesi yazıcının osas ideyanı oxucu ixtiyarına buraxmaq baxımından çox xarakterdir. İlk baxışdan mülliif sunki o qodur doqquz colb etmeyicök hoyat toosşurati danişir. Paytaxtda yaşayan vo bağ evi, imkanı olan qahramanı ilin müeyyən muddətinə sahorun monovi-psikoloji gərginliyindən xilas olmaq üçün Abserən hərdən bir deniztrafi qosbosunde olan bağ evində keçirir.

Hekayə osorun qohrəmannıñ toos-sürat-xatiro ustubunda yazılıb. Onun ev heyvanlarına münasibəti osasında bas verən hadisə hekayenin mözüm-nunuñ təşkil edir: «Eyn heyvanlarına, xüssəsan da, itlər böyük sevgiñ var. Uşaq vaxtlarında nəzəndən çıxıdılım bir masal hamislik olaraq beynimə həkk olub». *“It olan evdə bəzəköt olar; it deyir ki, yiyəmən yeddi oğlu olsun, hərəsi da mənə bir tiki versin, hasdırıd.”* Əsərin qohrəmannıñ özü-nün həyat tarixindən sonra bir növ bə etnoqrafiç ciziç it vo insan münasibəti, it vo insan destligü, insanın həyvana münasibəti, həyvanın insana sədəqəti... vo nohəyat, itin ins-

Cimin sahibi yeni bir it almaq istoyir. Balaca bir küçük alb gotırır vo adını Lara qoyular. Bütün əlamətlorino vo cohabitelerinə görə Lara ele işlə gürberdən özünü Cimin laylıqlı davamçısı ki-mən göstərir. Vo bir gün...

Lara həyat qapısından bağbanın ar-xasınca çıxır və geri qayıtmır. Hor yey-axtarılar, Amma Lara tapımlır. Çə-girişlər notico vermır. Larannı sahibi çıxıb atrafi gazır vo büröndür kür ki, Lara Cimin basdırıldıgı yerin yanında, nar agacının kölgəsində yatır.

İlk baxışdan burada qeyri-adı heç no yoxdur. Amma mülliif Laranı sahi-binə münasibəti Cimin sahibinə quduşlaşmış itlərin hıcumundan xilas edir (dördən, bunu İsanə yuxarı həytiñ görən) vən görünəyən motivləri ilə məsələye yanasdıqa ösl məyiyyət üzə çıxır. Demok, it öz sahəfinin cəzibəsinə it instinkti ilə düz-gün duyub. Vo özünü soloñının basdırıldıgı yerde omini və arxayın hesab-

edir.

Yazıcı oxucuya heç no izah etmək istomır. Aneq iti bi hissiyatı, it instinkti ilə qatdırmaq istoyu ki, hor kos özədəmin Abbas Səhhət demis,

Çoxlu belə xilasedicilik missiyası göstərin it obrazları xatırlamaq olar. Məşhur “Häki” filminin qohrəmannı sahibini ölümündən sonra ilərlə göz-ləyir ve onu unutmur.

80-ci illerde toyorra meydanda ilərlə sahibini gözleyen bir it düşünya televiziyaları maraqlı hadisə kimi göstəridir. Bütün burlarda itin sahi-binə sədəqəti on plandır.

İsaxanın hekayəsindəki Cim artıq obodılımiş it obrazlarının müasir vari-sidir və o da heç olmasa, öz ömründə bir defə fadakarlılığı sahibini quduşlaşmış itlərin hıcumundan xilas edir (dördən, bunu İsanə yuxarı həytiñ görən) vən görünəyən motivləri ilə məsələye yanasdıqa ösl məyiyyət üzə çıxır. Demok, it öz sahəfinin cəzibəsinə it instinkti ilə düz-gün duyub. Vo özünü soloñının basdırıldıgı yerde omini və arxayın hesab-

edir. ona ictimai məzmun vero bilir. Həkayədə töqdim olunan ailə demək olar ki, her cehdən temin olunub. İlk baxışdan biz bəle düşünürük. Daha bu ailənin ito ne ehtiyacı var? Amma mülliif Cimi, bu ailənin hayatına gətirmək olən düşüncəsinin az qala yetə bilmədiyi sirlərin idarət istənmiş salır. It bir çox hərakətlər, dəha doğrusu, insansıyağı “düşüncələr” ilə mühürtə həssaslaşın, bir-biriñ başa düşməyin vacibliyi dikto edir. Ma-raqlı bir moqam da Cimin ölümündən sonra sahibini keçirdiyi hissildər və bu zaman onun ömür yoldası kara galır. “Yazın işlərində id. Dünəyda bas alıb gedən pandemiyə xəbərdən həmisi-kündən fərqli olaraq bugə dəha-də - martın avşaldına köymüşdül. Amma, qaribə id, bağ havası manə darxar-dıcı golridi. Bunun sahəbinə başa düşməkdə çətinlik çəkərdim və ürəyim ömür voldumasına aćdım. O güllər, de-di: “Mən bilirom, sənən dördün nadir. Cim üçün darmarsan. İstavşan, bala-ca bir küçük alaq, lap istavşan, ona da Cimin adını qoysaq, necə düşünmürsen?” Necə olmuşdu ki, bu qədər sa-

SƏDAQƏT - HARMONİYANIN MƏNƏVİ TƏMİNATI (İsaxanın “It balası” hekayəsinin motivləri əsasında)

tinktiv hərəkəti yazıçı ideyasının açılmış xidmət edir.

Ösor boyu təxriət damışan obray ta-rixon ita olan rəqəbəti münasibəti to-sutilo - itə barəkət rəmzi kimi görəmkələ, bir it saxlamış qorarına gör. Və burada rus ziylərlərinin, xüsusi, Sergey Yeseninin it münasibəti (Turgenyevin “Muum” - hekayesi də yada di-sür) xatiro damışanlığında itin adıñ müeyyən edir. İlin adını “Cim” qo-yular. Onun Cimo münasibəti bir insannı həyvana münasibəti seviyyəsinin-dən ona konara çıxır. Və bəz Cimi san-ki yadda sahibinə qoruyucusu kimi görürük: «...Xumunda gördüm ki, kündəkisi evinidəydim. Aşxanıstı bə-gımızda gozirdim. Birdən bir neçə it manə həcüm cəkdi. Mən eñədəcəmi bilməldim, qəməq itəsan da, hündür hasardan aşa bilmədim və itlər manı yaxaladılar. Mən qorxudan var gü-cümə. “Cim” deyə qısqırit onu kömə-yə çəgirdim. Bu zaman möcübüq bəs verdi. Cim asıləm hündür hasarı bir dəfə tullanaraq özünü mənim kömə-yə çəgirdi. O itlərin hamisini govd-u vo manə ölümdən xitəs etdi». Bu yuxudan sonra hem Cimin təliyi həll olunur, hem də qohrəmannıñ özünüm Cimo münasibəti vo axaraca münasibəti bir məmənalıq kəsb edir. Cim in-sanın (sahibinin) həyatının bir parçasına çəvrilir. Bir növ buraq qondırı-mon-zora müdafiəçi karakteri dəyişir. Cimin az qala bir insan içindeki olan obrayı osor boyu kifayət qədar qabarlığı ilə töqdim olunur. Ona sahibinin özü oğur du xərəbəsəsliy. Cim hə-yatda hörmət sahibidir və yaçıçı Ci-min həyatda hörmət sahibi olmığını az qala insanın həyatda hörmət sahibi olmaga buraxır.

İnsan həyatda o zaman hörmət sa-hibi ola bilər ki, o, öz mühüttinə, mon-sub olduğunu köşəd qolsun. Həlo burlar da yaçıçı ideyəsinin açılmasına yox, açılması üçün hazırlığa xidmət edir.

Cim özünüm it ömründən başa vurur. Onu sahibi həyatdon bir qodur konar-da torpağa basdırır vo otrafında bir nar ağacı da ekir. Hor halda, nar ağacı hə-yatın davamlılıq razmədir. Bəlkə də, mülliif başqa ağac da ola bilər. Cimdon sonra hayot vo həyat sanki ondan ötrü darixir. Belə olan halda

“mədəfanında” özüñ emin-arxayın biler. Hətta az qala dikkəti colb etməyən bir ciçgi da var. “Nar ağacı turmurçulamışdır...”. Yonı hayatın davam edir. Hor kosinə soloñının tapındığı yerde həyat, özü da on üzün həyatın davam edir.

“It balası” hekayəsində Qarabağ adı çəkilir. Samir mülliifin heç məqsədi da deyil və guya heç onun yadına da düşmür Qarabağ. Aneq *“It balası”*nın, yeniyi balaca bir küçükün özə soloñının basdırıldıgı yerde özüñ emin-arxayın bilimsiz çox böyük mot-ləblərdən xəber verir.

Həssas adamlar haqqında deyirlər ki, filanek demek istədiyinə görələrin onuñ oxuyur, yaxud metebəv evvelini başlar-başlaşır sonunu başa düşür. Belə mühüttidən insanlarası münasibət çox asanlıqla təzənləndir. Demok olar ki, stres - monovı gərginliyə qəl-gəmir. Əlbəttə, bu, insanın insa-bağılılığı, yaxud birinin digəri yaxşı anla-ması, başa düşməsi, tamılos ilə bag-lıdır. Təbiət vo insan münasibətindən de-bələ moqamlar atsyl. Isaxanın *“It balası”* hekayəsinin osas motivi təlqinmediyi ideya gücü haqqında da düşündürəndən sədəqət hissətini itən-digər tərəfləri kölgədə qoyur. Bir itn özə soloñının münasibəti artıq yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, insanın insana münasibəti seviyyesinə qalxır.

Qədim dünya tarixindən öyrənmik ki, insanın təbiətindən olub özünüm-külesidirliyi ilk canlı olub. Görünür, bu, itin yüksək instinkt gücüne malik olması ilə bağlıdır. Əhliləşmiş vəsihi it ona sabılıbmış insani daha yaxşı başa düşür və onun yardımçısına çevrilir.

Cim özə həssaslığı ilə sahibinə o qodur yaxın olur ki, az qala onu hə-yat qayğılarını bəle həssaslaşdırır. Dölfərçülüyü, kedərli olduğu moqamları sənki Cim yerindəcə bilsər və özə toomaları ilə sahibinə müsəb ener-jii ötürür.

Ədəbiyyatda, kinoda, incəsonutun digər növlərində, xüsusi, rossamlıq-dən itin obrazlaşdırılmışa sənsov sayda misalar goturmır. Okeändən bıruqımlasından suya düşmən sabılım it buzun üzerinde sürsən-sürünə ya-xınlaşır vo kondırın ucunu ona verir.

bileceyini başa düşür. Ağlıma gəlir ki, öz itini tətbiq etdiyi təbədülər, domusul el və yaqaralarını itin isti olan bedəninin içərisindən qızdırın, o, itini yaxma çə-ğirir. Aneq it deyəsin, onun niyyətini başa düşür vo sonuncu defa öz sahibinə - illər boyu dostluq etdiyi, doğməşəldən sahibinə hürəmət vəndəndən üzənmişdir. Demok, həm də onuñ asylan, hissələri başa düşən. Vo bəzən Cimin sahibi minnətindəndər dühlər ilə məmmənlük hissələrini giz-lətir.

Bələlikdə, Lara adlı balaca küçük bu hayatı (vo bu hayatı) daxil olur. Cim yoxdur, amsalıq balaca küçüyə onun adını vermək olur. Amma sa-hibi bunulla rəzalaşır. O, yeni kü-cüyü - Laram Cimin avəzedicisi kimi yox, davamı kimi görməti istəyir. Bu da, əslində, onun manəvi mühtəmdə formalaşmış deyərlərə sədəqətinə təsdiqidir.

...Yuxarıda hekayə bir baxışçelor müssəvindən ümumi bir baxışçılardır. Ümür yoldasına təsəkkür et-diim”. Demok, insanı tamıraq azdır. Görək, han dəm onuñ asylanasan, duya-san, hissələri başa düşən. Vo bəzən Cimin sahibi minnətindəndər dühlər ilə məmmənlük hissələrini giz-lətir.

Bələlikdə, Lara adlı balaca küçük bu hayatı (vo bu hayatı) daxil olur. Cim yoxdur, amsalıq balaca küçüyə onun adını vermək olur. Amma sa-hibi bunulla rəzalaşır. O, yeni kü-cüyü - Laram Cimin avəzedicisi kimi yox, davamı kimi görməti istəyir. Bu da, əslində, onun manəvi mühtəmdə formalaşmış deyərlərə sədəqətinə hiss edir.

Qarabağ - mühərabisi Azərbaycan Orduşunun qolobəsi başa çatdır. Erməni işğalçıları alaraq ataları ilə.

Sümükən vəndalları qəbirli qəbirləri dağıdır. Sümükənəttrafrajdır. Agarən kol-lolar, qicanan dişor anı astıçəyi ilə döşüməni emolinin noticasını göstərdir. Bu hekayən tamam başqa aspektindən da təhlil etmək olardı. Aneq bi-üstünlük verdik hekayəni oxuduğu alıdgımız toosşuratlarnı yaziya gotur-mosı.

Vaxtılı görkəmi tonqıdıcı Asif Əfəndiyev (Astf) Atıv) deyirdi ki, əsl sonət osoru ola ki, oxucunu düşündürsin. Və bura bütün bir olava ilə sō-zümüzi hələlik mövətəyin möhkən-he-sab edir. Bəli, əsl sonət osoru ola ki, soni düşündürsin, xüsusi, həyatiñ olənləri vo sonuñ haqqında düşüsün.